

Wspomnienie o działalności zawodowej profesora Kazimierza Krysiaka (1907-1977)

WŁODZIMIERZ KLUCIŃSKI, MARTA KUPCZYŃSKA*

Katedra Patologii i Diagnostyki Weterynaryjnej, *Katedra Nauk Morfologicznych, Wydział Medycyny Weterynaryjnej, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, ul. Nowoursynowska 159, 02-776 Warszawa SGGW w Warszawie

W ostatnich dwóch latach odbyły się w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie uroczystości, na których wspominano profesora Kazimierza Krysiaka – osobę wielce zasłużoną dla nauk weterynaryjnych. Wspomnienia te wynikały z dwóch okoliczności. Pierwsza związana była z obchodami w 2016 r. Jubileuszu 200-lecia utworzenia w Królestwie Polskim Instytutu Agronomicznego w Marymoncie oraz wydania dekretu o utworzeniu w tym Instytucie praktycznej szkoły weterynaryjnej. Spadkobiercą tych placówek jest dzisiejsza SGGW w Warszawie oraz Wydział Medycyny Weterynaryjnej tej Uczelni. Drugą okolicznością była 110. rocznica urodzin i 40. rocznica śmierci Profesora, wypadające w 2017 r. Obie były inspiracją do organizacji w Uczelni stosownych seminariów. Jedno odbyło się 2 lipca 2016 r., pt. „Profesor Kazimierz Krysiak – pierwszy lekarz weterynarii rektorem SGGW – początek kampusu ursynowskiego”. Drugie miało miejsce 9 listopada 2017 r., pt. „Profesor Kazimierz Krysiak Rektorem SGGW w latach 1955-1962”.

O działalności zawodowej Profesora Jego wychowankowie i współpracownicy napisali szereg wspomnień. Przypominając obecnie tę sylwetkę, chcieliśmy natomiast zwrócić uwagę na kilka istotnych, naszym zdaniem, faktów z Jego akademickiej działalności organizacyjnej, a także pracy naukowej, skoncentrowanej głównie na badaniach dotyczących anatomii zębów i ochrony tego gatunku w Polsce oraz na badaniach z obszaru archeozoologii.

Profesor Kazimierz Krysiak był absolwentem Wydziału Weterynaryjnego Uniwersytetu Warszawskiego. Ukończył go w 1932 r., następnie doktoryzował się w 1935 r. i habilitował w 1939 r. W sierpniu 1939 r. został zmobilizowany i skierowany jako lekarz weterynarii do jednej z kompanii prowadzącej mobilizację koni do wojska, a następnie przeniesiony do oddziałów wojskowych na wschodzie kraju. Po wrześniowej klęsce militarnej powrócił do rodzinnej wsi – Dziecioły Bliższe, gmina Sterdyń. Prowadził praktykę weterynaryjną i współpracował z wywiadem wojskowym AK pod pseudonimem „Wenet”. Działalność ta dotyczyła

głównie rozpracowywania dyslokacji oraz składu oddziałów niemieckich i wojsk z nimi sprzymierzonych. Od sierpnia 1944 r. pracował jako wolontariusz w szpitalu zorganizowanym przez AK w zespole pałacowym w Sterdyni, a z zachowanych „Ksiąg chorych” wynika, że udzielił pomocy 330 potrzebującym.

W działalności organizacyjnej Profesora przypadającej na trudny okres po zakończeniu II wojny światowej należy przede wszystkim wymienić organizację w latach 1945-1947 Wydziału Weterynaryjnego i Katedry Anatomii Zwierząt na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Na uczelni tej pełnił, jako profesor nadzwyczajny, funkcję dziekana (1945-1946), prodziekana oraz prorektora (1946-1947). W 1947 r., jako profesor zwyczajny, powrócił do Warszawy na swój macierzysty Wydział. Powierzono Mu reaktywację Katedry Anatomii Zwierząt oraz jej kierownictwo. Funkcję tę sprawował do śmierci, tj. do 1977 r. W latach 1948-1951 powołano Go na stanowisko prodziekana, a następnie dziekana Wydziału (1951-1954). W 1952 r., w związku z przeprowadzaną w kraju reorganizacją szkolnictwa wyższego, Wydział Weterynaryjny Uniwersytetu Warszawskiego wraz z całą bazą lokalową znajdującą się przy ul. Grochowskiej 272 i Zamojskiego 15 został włączony w strukturę SGGW w Warszawie. W 1955 r., Profesor, jako pierwszy lekarz weterynarii i pracownik Wydziału Weterynaryjnego, został powołany na stanowisko rektora SGGW. Funkcję tę pełnił przez kolejnych 7 lat, będąc od kadencji rozpoczynającej się w 1956 r. pierwszym rektorem w okresie powojennym wybieranym przez społeczność akademicką. Na szczególne podkreślenie Jego działalności organizacyjnej podczas pełnienia funkcji rektora zasługują starania, które doprowadziły do otrzymania w 1956 r. od władz państwowych około 70 ha terenów na Ursynowie. Przekazanie tych terenów dla SGGW zapoczątkowało perspektywę lokalizacji całej Uczelni w tej dzielnicy Warszawy. Od tego czasu rozpoczął się proces, w miarę posiadanych środków finansowych, stopniowego przenoszenia poszczególnych jednostek należących do SGGW na Ursynów. Szczególne zintensyfikowanie tego procesu nastąpiło

w latach 1998-2004. Tak więc na początku XXI w. cała baza lokalowa i socjalna SGGW umieszczona została w tej części Warszawy. Przejęcie terenów na Ursynowie stworzyło również możliwość lokalizacji całego Wydziału Medycyny Weterynaryjnej, który od 1901 r. mieścił się w prawobrzeżnej części Warszawy, a w latach 1974-2004 rozbity został na część grochowską i ursynowską. Otrzymanie przez rektora Kazimierza Krysiaka terenów na Ursynowie spowodowało cofnięcie wcześniejszej decyzji Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego o możliwości budowy Wydziału Weterynaryjnego przy Al. Krakowskiej 1.

W aktywności naukowej Profesora Kazimierza Krysiaka należy wyróżnić Jego działalność rozpoczynającą się od ukończenia studiów w 1932 r. do wybuchu II wojny światowej oraz działalność badawczą od zakończenia II wojny do 1977 r., tj. do Jego śmierci. W okresie międzywojennym już jako student rozpoczął pracę w Zakładzie Anatomii Opisowej Zwierząt Domowych Wydziału Weterynaryjnego Uniwersytetu Warszawskiego. Skoncentrował się na badaniach z obszaru weterynaryjnej miologii i osteologii, a także rozpoczął pionierskie badania archeozoologiczne. Efektem tych badań była praca doktorska pt. „Umięśnienie u *Macacus rhesus*” oraz praca habilitacyjna pt. „Studia nad anatomią głowy psa”. W latach 1932-1939 brał udział wraz z profesorem Romanem Poplewskim (nauczycielem i mentorem) w opracowaniu pierwszego w języku polskim czterotomowego podręcznika pt. „Anatomia ssaków”.

W okresie powojennym Profesor Kazimierz Krysiak kontynuował wraz z zespołem pracowników badania dotyczące archeozoologii. Wyniki tych badań opublikował w 42 pracach naukowych. Zainicjował także szerokie badania dotyczące anatomii żubra. Z inicjatywy Profesora powołano w 1949 r. przy Katedrze Anatomii Zwierząt Wydziału Weterynaryjnego Ośrodek Badań Anatomii Żubra oraz utworzono Muzeum Żubra, przekształcone później w Muzeum Osteologiczne. Dzięki temu w zasobach Muzeum znajduje się dzisiaj unikatowa kolekcja 120 szkieletów żubra nizinnego i jego mieszańców z żubrem kaukaskim, o udokumentowanym pochodzeniu. Pod kierunkiem Profesora w Ośrodku wykonano wiele wszechstronnych, pionierskich badań, których wyniki opublikowano w 120 pracach oryginalnych i które stanowiły podstawę 17 rozpraw doktorskich i 5 prac habilitacyjnych. W kolejnych dziesięcioleciach fizjologia i patologia żubra stały się przedmiotem badań wielu zespołów pracowników z różnych jednostek organizacyjnych zarówno wydziałowych, jak i pozawydziałowych. Podsumowanie tych badań, prowadzonych przez kilkadziesiąt lat i publikowanych w różnych czasopismach, znalazło swoje miejsce w opublikowanej w 2006 r. monografii

pt. „Zagrożenia stanu zdrowia żubrów ze szczególnym uwzględnieniem wolnych populacji w Polsce” pod redakcją profesorów Jerzego Kity i Krzysztofa Anusza.

Na podkreślenie zasługuje także aktywność Profesora w propagowaniu idei ochrony żubra przed wyginięciem tego gatunku na terenie Polski. W 1959 r. został powołany na Przewodniczącą Komisji Ochrony Zwierząt Państwowej Rady Ochrony Przyrody przy Ministrze Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Od 1974 r. był redaktorem Księgi Rodowodowej Żubrów, obejmując tę funkcję po doc. dr. Janie Żabińskim.

Profesor uważał, iż Polska od wieków była jedynym krajem, w przeciwieństwie do innych krajów

Prof. Kazimierz Krysiak w swoim gabinecie w nowo wybudowanym gmachu na Ursynowie, w pierwszej połowie lat 70. XX w.

Europy, który uchronił ten gatunek przed całkowitym wyginięciem i dlatego też spoczywa na naszym kraju szczególny obowiązek ochrony tych zwierząt. Poglądy swoje wygłaszał powszechnie, a także zawarł je w wielu artykułach. Na szczególne podkreślenie zasługują dwa artykuły opublikowane w czasopiśmie „Chrońmy przyrodę ojczystą” (1970, 1975). Mimo iż od opublikowania artykułów minęło ponad 40 lat i populacja żubra znacząco wzrosła, zwłaszcza w Puszczy Białowieskiej, problem utrzymania zdrowej populacji żubra jest stale aktualny. W pierwszym artykule pt. „Utrwała się istnienie żubra” (1970) profesor K. Krysiak napisał m.in. „Chcę [...] dać świadectwo prawdzie historycznej, że właśnie Polska już przed wiekami była jedynym krajem, który wystarczająco wcześniej zajął się ochroną żubra, aby go ocalić od całkowitego wyćpienia [...] żubr dzięki Polsce przetrwał do XX wieku. [...] Zasługi Polski w dziele walki o ocalenie żubra od zagłady nie od dziś rozślawiły nasze dobre imię w świecie. Jest to tym większy powód do dumy, że dokonał tego bezinteresownie dużym nakładem kosztów naród nie najbogatszy, naród, który w sposób unikalny interesuje się czynnie od wieków losami żubra, naturalnego króla puszczy”. W tym samym artykule wprowadził

jednocześnie pojęcie „żubra nadliczbowego”, jako możliwość przekroczenia optymalnej liczby żubrów, wiążącej się z ograniczeniami pojemności stanowisk naturalnych limitujących stosunki ilościowe w pogłowie żubrów zajmujących określony biotop, a w konsekwencji zagrożenie pozbawienia tego gatunku miana ginącego. Jednakże pisał dalej „[...] przestrzegam jednak w tym miejscu przed nadmierną euforią dolarową zwolenników polowań dewizowych”. Artykuł ten kończy następującym podsumowaniem: „Dobre imię, które zdobyła sobie Polska wielowiekowym wysiłkiem na polu ochrony żubra jest wartością niewymierną, ale przez to nie mniej cenną. Dlatego nie wolno nam w sposób lekkomyślny zepsuć tego, czego dokonał szlachetny wysiłek całych pokoleń, co stało się wartością w naszym dorobku kulturalnym”. W drugim artykule opublikowanym w 1975 r. pt. „Znowu o żubrze” opisuje historię populacji żubra na ziemiach polskich, podając także statystykę znaczącego wzrostu do 1974 r. populacji żubra oraz przedstawia pięć ważniejszych zasad postępowania w odniesieniu do tych zwierząt, które obejmują możliwość rozproszenia żubrów zarówno w kraju, jak i za granicą, konieczność ograniczenia obsady żubrów żyjących na wolności w obszarze Puszczy Białowieskiej do 230-250 sztuk, możliwość eksportu żubrów hodowlanych, zaktywizowanie badań naukowych w zakresie uzyskania mieszańców z bydlęciem domowym ze względu na zjawisko heterozji oraz dopuszczenie do odstrzału wyselekcjonowanych sztuk w ośrodkach hodowlanych. Artykuł ten kończy

jednak słowami „Oczywiście nie należy tego rozumieć, że żubr przejdzie na status zwierzyny łownej, pozostaje on nadal gatunkiem chronionym i będzie pozostawał w kompetencji Władz Ochrony Przyrody”.

Podsumowując wspomnienia o Profesorze z okazji minionych uroczystości należy podkreślić, że nie są one jedynymi od czasu Jego śmierci, albowiem osoba Profesora jest na stałe związana z Uczelnią i Wydziałem. Wiele pokoleń absolwentów wspomina Jego wykłady z zakresu anatomii prawidłowej, porównawczej i topograficznej, a studenci, również obecnie, korzystają z podręcznika pt. „Anatomia zwierząt”, którego pierwsze wydanie ukazało się w 1981 r., tj. cztery lata po śmierci Profesora. W 2004 r. absolwenci Wydziału Weterynaryjnego z rocznika 1972-1978 ufundowali tablicę pamiątkową, a Rada Wydziału pod przewodnictwem dziekana prof. W. Klucińskiego nadała Auli nr 7 imię Profesora (w budynku im. prof. W. Bareja). W sali Senatu znajduje się Jego portret, a nazwisko umieszczone zostało 12 października 1999 r. na obelisku upamiętniającym wmurowanie kamienia węgielnego pod rozbudowę zespołu obiektów naukowo-dydaktycznych SGGW w kampusie ursynowskim im. Edwarda hr. Raczyńskiego.

W miejscowości Dziecioły Bliższe w gminie Sterdyń, gdzie Profesor się urodził, mieszkał i pracował w czasie wojny, stoi jego rodzinny dom, w sąsiedniej miejscowości Sterdyń Jego imieniem nazwana została główna ulica, a w kościele parafialnym wmurowano tablicę pamiątkową.